

DIFERENȚE DE GEN ÎN UZUL DIMINUTIVELOR ÎN EMISIUNI ROMÂNEȘTI DE DIVERTISMENT

VIOLETA LEU

Universitatea din București

1. Introducere

În articolul de față, așa cum indică și titlul, ne propunem să observăm dacă în emisiunile românești de divertisment diminutivele sunt folosite cu precădere de femei sau de bărbați, cu alte cuvinte dacă există vreo diferență semnificativă de gen în utilizarea diminutivelor. Analiza pe care o vom efectua este o continuare a unei alte cercetări sociolingvistice, unde, pe baza unui chestionar, am ajuns la concluzia că în limba română femeile folosesc într-o măsură mai mare decât bărbații diminutivele, iar tot lor li se atribuie identitar folosirea diminutivului. Ambele cercetări vor constitui părți din teza noastră de doctorat consacrată diminutivelor din limba română.

Pentru o imagine cât mai obiectivă a fenomenului vom efectua o analiză cantitativă, realizând o statistică. Astfel, datele culese vor fi grupate în funcție de anumiți parametri (v. secțiunile din partea de analiză), vor fi măsurate și traduse numeric. Analiza cantitativă va fi completată de o analiză calitativă, încercând să vedem cum sunt folosite diminutivele de femei, respectiv de bărbați. Mai exact, cercetarea se va concentra pe oferirea unor informații despre inițiatorul unei forme diminutive (cu precădere bărbat sau femeie), despre modul în care se raportează acesta la forma diminutivală utilizată (dacă este menținută sau eliminată), despre modul în care este preluată forma diminutivală de interlocutor (bărbat sau femeie) sau, din contră, nu este preluată, fiind înlocuită cu alte forme sau structuri lexicale. Mijlocul teoretic pentru realizarea analizei calitative aparține domeniului pragmaticii. Ideile expuse sunt însoțite de exemplificări, folosind modelul unor analize ale conversației anterioare care au abordat (și) problema diminutivelor (Makri-Tsilipakou 2003, Maier 2010).

Materialul analizat cuprinde un total de 128 de ore de emisiuni de divertisment. Ne-am oprit asupra unei emisiuni, *Acces direct*, în care moderator este o femeie (Simona Gherghe), respectiv o emisiune, *La Măruță*, în care moderator este un bărbat (Cătălin Măruță). Am urmărit critic cele două emisiuni timp de două luni, *Acces direct* lunile septembrie și octombrie 2013, iar *La Măruță* lunile octombrie și noiembrie 2013. Numărul de ore nu este însă egal (75 de ore *Acces direct*, 53 de ore *La Măruță*), *Acces direct* având un timp de emisie mai mare decât emisiunea concurrentă. Folosim sintagma *emisiune concurrentă* pentru că cele două emisiuni sunt difuzate aproximativ la aceleași intervale orare (una începe la orele 17, cealaltă la 17:30), fiind imposibilă vizionarea celor două emisiuni de o persoană în aceeași zi, în timp real. De asemenea, ambele emisiuni abordează același tip de subiecte, în special oferind informații personale din viața unor vedete din muzică, din politică, din televiziune. În

vederea selectării corpului, am urmărit emisiunile pe platforma online, acolo unde există posibilitatea de a lucra efectiv pe material (de exemplu, emisiunea se poate opri în momentul în care se dorește acest lucru, iar o anumită secvență dorită din emisiune poate fi vizionată de câte ori este cazul în vederea selectării informației dorite). Astfel, am urmărit *Acces direct* pe platforma *antenaplay.ro*, iar *La Măruță* pe platforma *voyo.ro*.

Înainte de a începe discuția propriu-zisă, se impune a fi făcută o observație privind structura prezentului articol. În prima parte am punctat câteva aspecte teoretice privind diferențele dintre femei și bărbați pornind de la general la particular. A doua parte reprezintă analiza propriu-zisă a materialului, iar ultima secțiune a acestei lucrări conține concluziile care se desprind din analiza efectuată.

2. Considerații teoretice

Studiile de gen reprezintă obiectul cercetării mai multor discipline, lucrările situându-se în sfera psihologiei, sociologiei, medicinei, antropologiei sau mișcării feministe, dar și în sfera sociolingvisticii sau dialectologiei. Studiile de gen analizează și discută în mod obiectiv diversele diferențe care există între bărbați și femei, încercând să le explice pentru ca aceste diferențe să fie înțelese și acceptate ca atare și nu stigmatizate de societate. Diferențele dintre femei și bărbați sunt numeroase, acestea existând inclusiv la nivelul limbajului folosit, atât la nivelul limbajului verbal, cât și la nivelul limbajului paraverbal și nonverbal. În lingvistica românească studiile de gen nu au o tradiție, însă în ultima perioadă au apărut diverse contribuții pe această temă (v. Dragomir, Miroiu 2002, Maier 2010, Troneci 2012).

2.1. Femei vs. bărbați

Diferențele dintre femei și bărbați au existat din cele mai vechi timpuri, fiecare având roluri bine precizate în cadrul familiei: bărbatul era cel care vâna, femeia cea care hrănea, consecința fiind aceea că mințile și corpurile lor au evoluat în mod diferit (Pease, Pease 2001: 17). Diferențele dintre bărbați și femei se manifestă de la cele mai fragede vârste, fetele și băieții fiind îmbrăcați în mod diferit de către adulți, având jucării diferite etc., iar aceste diferențe continuă pe durata întregii vieți. Diferențele sunt atât de natură biologică, cât și socială, femeia având roluri diferite de cele ale bărbatului în familie, în gospodărie, în economie, în politică etc., prin tradiție și stereotipie femeia fiind catalogată ca inferioară bărbatului. În ciuda faptului că discriminarea de gen este interzisă prin lege, la o analiză minuțioasă diferențele sociale dintre bărbați și femei sunt numeroase și evidente. Astfel, diferența dintre bărbați și femei poate fi văzută și ca o inegalitate de gen: „Inegalitatea de gen, ca inegalitate prin naștere, înseamnă că o societate modernă va trata diferit bărbații și femeile, pentru simplul motiv că unii sunt bărbați, iar celelalte sunt femei, utilizând astfel un criteriu care este stabilit prin naștere – sexul” (Pasti 2003: 43).

2.2. Discurs masculin vs. discurs feminin

În mod tradițional, discursul masculin a fost caracterizat ca fiind unul organizat, argumentat, concentrat pe esențial, spre deosebire de discursul feminin, asociat emoțiilor și vagului. Discursul masculin caracterizează domeniul public, iar discursul feminin este asociat domeniului privat, accesul limitat al femeilor în domeniul public fiind justificat astfel (Dragomir, Miroiu 2002: 76-77). Cercetări recente au arătat faptul că femeile comunică mult mai bine decât bărbații și le face plăcere să vorbească, „centrul limbajului specific la femei fiind configurat pentru o mai bună folosire a limbii atât în scris, cât și la vorbit” (Pease, Pease

2001: 89). Dacă femeile pot vorbi despre mai multe subiecte simultan, bărbații trebuie să se concentreze asupra unei singure idei, ei având probleme cu urmărirea unei conversații pe mai multe planuri (Pease, Pease 2001: 98; Tudose 2005: 44). De altfel, impresia că femeile vorbesc prea mult și prea deschis în situații informale s-a sintetizat într-un cuvânt – *bârfă*, aceasta având rolul de a stabili intimitatea, fiind benefică mai ales dacă nu se discută *împotriva* „talking against”, ci se discută *despre* „talking about” (Tannen 1990: 96).

Pe baza unor studii sociolingvistice cantitative, Jennifer Coates (1987) demonstrează că în orice societate există diferențe de gen privind limbajul, acestea având un rol important în adoptarea unor noi forme lingvistice. Analizând diferite interacțiuni conversaționale, Coates (1987: 117) a ajuns la câteva concluzii, cum ar fi faptul că femeile întrerup mai puțin, apelează la răspunsuri scurte și la obiect, însă pun mai multe întrebări. În grupuri conversaționale mixte bărbații sunt cei care întrerup mai des și tot ei sunt cei care vorbesc mai mult cu scopul de a controla discuția. Femeile folosesc forme lingvistice asociate cu strategii ale politetii, pe când bărbații utilizează în conversații formule imperative. Astfel, femeile sunt caracterizate printr-un „stil comunicativ comunitar”, iar bărbații printr-un „stil comunicativ competitiv”. Femeile și bărbații folosesc un set diferit de norme în interacțiunea conversațională. De aici a rezultat observația conform căreia conversația dintre femei și bărbați poate fi comparată cu o comunicare interculturală. Ideea a fost discutată de Deborah Tannen (1990: 43), fiind însă ceva mai veche: „women and men talk differently, or behave differently in spoken interaction, because they are socialised in different sociolinguistic subcultures” (Coates, Cameron 1988: 69).

Coates (1987: 77-78) analizează din punct de vedere morfologic, lexical și fonologic diferențele de gen privind limbajul, autoarea subliniind că femeile folosesc mai multe forme lexicale standard, în timp ce bărbații folosesc mai multe forme lexicale nonstandard. Se acceptă în teoria sociolingvistică afirmația argumentată conform căreia discursul masculin este agresiv, limbajul este deseori vulgar, iar vorbitorii de gen masculin se bucură de un prestigiu discursiv ascuns tocmai prin aderarea la registrele stilistice joase și prin utilizarea limbajului neîngrijit, toate acestea fiind o modalitate de a marca solidaritatea masculină (Trudgill, *apud* Maier 2010: 169). Examinând diferențele de gen în interacțiunea verbală pe baza unui corpus autentic de română vorbită, Maier observă că în discursul masculin „numărul termenilor injurioși este scăzut, sunt rare epitelele grosiere, iar verbele ce constituie tabuuri lingvistice sunt excepții, nu reguli discursive. Deseori limbajul este îngrijit (...), remarcându-se alunecări spre registrul academic în conversațiile informale” (Maier 2010: 166). Pe de altă parte, Maier a observat, contrar principiilor existente, că și femeile apelează la elemente de limbaj trivial, existând „o tendință mai puternică de a se utiliza expletive puternice, imprecizii și termeni tabu în cazul vorbitoarelor tinere, din mediul urban” (Maier 2010: 120-121). Prin urmare, situația comunicativă și mai ales nivelul de instruire au un rol important în stilul comunicativ al unei persoane și în modul în care realizează selecția lexicală.

2.3. Diminutivele: utilizare masculină vs. utilizare feminină

Diferențele lingvistice de gen se manifestă la diferite niveluri ale limbii. Din punct de vedere lexical, diferența constă în utilizarea într-o proporție mai mică sau mai mare a unor termeni (sau chiar absența lor) în funcție de gen. Această diferență lingvistică este valabilă și în cazul diminutivelor.

O primă interpretare sociolingvistică a diminutivelor, chiar dacă nu este una fundamentată teoretic, apare, în 1935, la Krusinga și la Voegelin, aceștia observând că

femeile utilizează diminutivele pentru a-și exprima dragostea maternă, pe când bărbații le folosesc pentru a-și ridiculiza adversarul (*apud* Hasselrot 1957: 308; 318). În 1952, A. Roux, în articolul intitulat *Le langage des musulmanes marocaines*, remarcă faptul că „Les femmes notamment emploient beaucoup plus de diminutifs que les hommes. Elles le font non seulement pour exprimer la petitesse ou la petite quantité, la joliesse, la tendresse, mais encore par politesse et souvent par souci d'éviter le mauvais augure” (Roux, *apud* Hasselrot 1957: 318). Hasselrot confirmă aceste observații, folosirea diminutivelor de către femei fiind un motiv pentru care sunt „partout les femmes qui sont chargées des soins et de l'éducation des petits enfants” (Hasselrot 1957: 318). Leo Spitzer consideră că diminutivele sunt utilizate de un anumit grup social, acestea fiind specifice „limbajului doicelor” (Spitzer 1961: 26, *apud* Lüder 1995: 277). Mai târziu, Daltas în *Some Patterns of Variability in the Use of Diminutive and Augmentative Suffixes in Spoken Modern Greek Koine* și Giakoumaki în *Euphemism. A Linguistic Approach* au demonstrat că diminutivele sunt mai des folosite de femei decât de bărbați, acesta fiind un rezultat al relațiilor mult mai apropiate cu copiii, în cazul femeilor (Daltas 1987; Giakoumaki 2000 *apud* Makri-Tsilipakou 2003: 701). Troneci (2012) a observat că revistele românești adresate adolescentelor sau femeilor reflectă particularități ale discursului feminin, diminutivele fiind folosite destul de des. Autoarea ajunge la concluzia că frecvența diminutivelor este una dintre caracteristicile presei feminine.

Marki-Tsilipakou a ajuns la o altă concluzie, surprinzătoare; a dovedit, contrar analizelor anterioare, pe baza unor investigații sociolingvistice cantitative și calitative, că în greacă diminutivele sunt folosite în mai mare măsură de bărbați decât de femei: „contrary to common sense knowledge, men are in fact heavier users of diminutives” (Marki-Tsilipakou 2003: 716). Maier (2010: 169) nu și-a propus stabilirea diferențelor în utilizarea diminutivului în funcție de gen, însă observă că în limba română vorbită bărbații utilizează diminutivele, alături de porecle, pentru ca limbajul să dobândească coloratură afectivă.

García González și Coronado González (1989), pe baza unui corpus de opere literare spaniole, au analizat câteva particularități ale limbajului femeilor¹ printre care și modul în care acestora le sunt atribuite diminutivele, mai exact modul în care autorii marchează limbajul personajelor feminine create. Cei doi consideră că în folosirea diminutivelor de către personajele-femei „se trata de una cuestión puramente estilística, de un uso individualizado, y no de una característica general y permanente” (1989: 122). Elsa Lüder a cercetat variantele *Mioriței* ținând cont de sexul informatorilor și a ajuns la concluzia că „diminutivele folosite de bărbați și de femei sunt aceleași, deci nu există preferințe sau fenomene tipice în ce privește diminutivele din limbajul feminin” (Lüder 1995: 393). Argumentul lingvistice nu este însă unul convingător, întrucât analiza s-a făcut pe un text versificat ce are o anumită stabilitate și unde diminutivele nu pot fi cu ușurință substituite.

Observăm așadar diversitatea și relativitatea concluziilor, diferențele dintre bărbați și femei nefiind universale valabile nici în privința limbajului folosit, în general, nici în privința utilizării diminutivelor, în particular. Cadrul cultural, situația comunicativă, gradul de instruire sau preferințele individuale sunt factori care contribuie la o utilizare specifică a diverselor forme și structuri lingvistice. În cele ce urmează vom analiza apariția diminutivelor în limbajul femeilor și al bărbaților în emisiuni românești de divertisment, însă datele obținute nu pot fi generalizate. Astfel, nu vom avea pretenția de a stabili modul în care sunt folosite diminutivele de bărbați, respectiv de femei în limba română, întrucât în alte situații de comunicare rezultatele pot fi diferite.

¹ Autorii au pornit de la cercetările anterioare care au demonstrat că diminutivul este mai utilizat de femei decât de bărbați atât în portugheză (João da Silva Correia 1953), cât și în spaniolă (Emilio Nández 1973).

3. Analiza corpusului

În această secțiune vom analiza modul în care apar diminutivele la nivelul intervenției și la nivelul schimbului de replici. În cadrul interacțiunii verbale schimbul de replici constituie „unitatea de bază compusă din minimum două contribuții produse de locutori diferiți” (Roventă-Frumușani 2012: 68), iar prin intervenție înțelegem „contribuția unui singur locutor în cadrul schimbului de replici” (*ibidem*: 68), lungimea acestora fiind variată (un cuvânt, o sintagmă, o propoziție, o frază sau mai multe). Situațiile vor fi destul de numeroase, întrucât vom analiza atât intervențiile aparținând femeilor, cât și pe cele aparținând bărbaților. De asemenea, vom analiza apariția diminutivelor în schimbul de replici dintre femei, dintre bărbați și dintre bărbați și femei. În general, schimbul de replici pe care îl utilizăm în prezenta analiză se produce adesea între doi participanți, uneori chiar trei. Însă participanții din schimbul de replici nu se confundă întotdeauna cu participanții din întreaga interacțiune, unde, în anumite cazuri (vezi *Acces direct*, 24.09.2013, când se discută despre cazul unui copil care a murit după ce a fost mușcat de câini maidanezi), pot exista și până la nouă participanți la conversația pe o anumită temă. Vom alege situațiile relevante din punctul nostru de vedere spre exemplificare, numărul acestora fiind destul de mare iar spațiul nepermițându-ne o analiză a tuturor cazurilor întâlnite. Am folosit normele de transcriere a textelor prezentate în *IVLRA* (2002: 22–23).

3.1. Apariția diminutivelor la nivelul intervenției

Sunt situații de comunicare care favorizează utilizarea diminutivelor atât de către femei (F), cât și de către bărbați (M). În situații în care se discută despre copii (1), despre animale (2) sau despre mâncare (3) poate să apară chiar o abundență de diminutive la nivelul intervenției:

- (1) *M: nu prea ă:: am avut bucuria să țin așa o **bucățică** de **omuleț** în mână↓ în brațe↓ acum mă fascinează pur și simplu. cât a fost de **micuță**↓ cum crește↓ cum i se umflă **obrăjorii**↓ e **EX**traordinară. (*La Măruță*, 7.10.2013);*
- (2) *F: și:: începem cu trei **sufletele** pe care le am aici lângă mine și care-și caută familii în această dup_amiază#. sînt două **fetițe** și un **băiețel**↓ sînt toți **frățiori** și io aș fi **TA:re**↓ **TA:re** fericită să le găsim ă: câte-o familie iubitoare de **animăluțe** în această seară să le știu și pe# și pe ele în siguranță. (*Acces direct*, 30.10.2013);*
- (3) *M: se pune **slăninuța** afumată↓ se topește un pic↓ după care se adaugă **cărnița** slabă care-o ai și-o pui acolo# o lași să fiarbă-n zeama ei ca să se topească↓ dup-ai să prindă crustă frumos s-arate bine# după ce-ai dat crusta-i pui și **cârnăciorul** peste ei ca să-i dea gustu de afu**MAT**↑ la coadă. o dăm la o parte și-apoi↑ **Facem mămăliguța**:↑ după ce-am pus **mămăliguța**↓ am făcut **mămăliguța**↓ peste **mămăliguță** punem un strat de brânză (...). (*Acces direct*, 21.10.2013).*

Precizăm că în această secțiune am analizat modul în care emițătorul s-a raportat la o formă diminutivală în intervenția sa, însă am mers și mai departe, analizând inclusiv situațiile în care intervenția este continuată după o întrerupere a interlocutorului, ideea nefiind abandonată.

3.1.1. În intervenția / intervențiile unei femei

Am observat o consecvență în folosirea diminutivului în 26 de situații, după utilizare acesta fiind reluat. Avem de-a face în astfel de cazuri cu o autorepetiție, creată „prin reluarea

unui element de către același locutor care l-a emis inițial” (GALR 2008: 780). Cauzele repetării sunt multiple, diminutivul, de exemplu, poate fi repetat întrucât face parte dintr-o sintagmă fixă (4), este repetat pentru a fi completată o informație deja transmisă, asigurându-se continuitatea (5) sau este repetat pentru a marca atenuarea (6):

- (4) *pe adrian trebuie să-l ții cu zăhărelul↑ dacă nu-l ții cu zăhărelul↓ cu promisiuni↓ adi PLEAcă. (La Măruță, 10.10.2013);*
 (5) *blonda vrea să fie mămică↓ dar mămică de gemeni (Acces direct, 23.10.2013);*
 (6) *aUĂleu↑ <_R ușurel↓ ușurel↓ ușurel↓> CE se întâmplă↑ (Acces direct, 13.09.2013).*

În 21 de situații am înregistrat o inconsecvență în folosirea diminutivului. Astfel diminutivul nu mai este reluat, el fiind înlocuit cu forma standard (7) sau cu forma augmentativă (8), emițătorul dorind astfel să varieze discursul și să aducă un plus de concizie informației transmise:

- (7) *da' TU alegi de fapt↓ fetele[⊥]↓# io le invit chiar să scrie o povestioară că cine știe↑ poate fiecare din ele are o poveste frumoasă și tu alegi. (Acces direct, 28.10.2013);*
 (8) *i-adevărat că nu mi-a fost frică↓ dar după ce s-a terminat ă: noaptea trecută cutremurașu' ăsta↓ care a fost destul de cuTREMuroi↑ că nu-i[⊥] nu e chiar așa↓ și destul de lung↓ că iel m-a trezit↓ io dormeam profund. (La Măruță, 7.10.2013).*

Din cele 21 de situații în 15 diminutivul este ultima alegere din intervenția unei femei, el fiind ales pentru a rectifica o formă standard folosită anterior. În multe situații de acest tip apariția diminutivului poate fi explicată ca o accentuare a stării afective în urma acomodării, familiarizării locutorului cu moderatorul:

- (9) *tata a fost mai dur. așa a fost firea lui↓ și mi-a părut rău și-mi pare și-acum pentru că ar fi putut să trăiască↓ ar fi putut și mama să trăiască↓ ar fi avut șaptezeci și nouă de ani. deci era posibil. tăticu ar fi avut[⊥] dar se poate↓ se mai întâmplă↓ ar fi avut obzeci și nouă. [...] dar foarte dur și cu noi↓ ca și copiii↓ și cu mămica↓ dar nu s-a putut schimba. (Acces direct, 2.10.2013).*

3.1.2. În intervenția / intervențiile unui bărbat

În 30 de situații am înregistrat autorepetiția unei forme diminutive în enunțul unui bărbat, diminutivele repetate fiind mai ales cele din sfera relațiilor de familie: *fetiță*, *finuță*, *nășică*, *tătic*. Situațiile sunt diverse, la fel și cauzele folosirii constante. Amintim doar faptul că repetarea formei diminutive în cele mai multe situații apare după o paranteză explicativă (10) sau este folosită pentru a amplifica pozitiv (prin adăugarea unor determinanți) un mesaj deja transmis (11), asigurându-se astfel coeziunea enunțului:

- (10) *el (producătorul de medicamente de slăbit n.n.) îți arată o tipă# care era grasă↓ și-o arată slabă. și CE-ți scrie acolo↑ îți pune o steluță jos↓ îți spune cu suplimentul meu a slăbit# ȘI-ți pune jos o steluță mică <_{MARC} în cadrul unui program de dietă și antrenaME::nt> (Acces direct, 27.09.2013);*
 (11) *A: am revenit în direct cu proaspătul tătic marcel pavel↓
 B.: <_z ce bine sună>
 A: tăTIC de fetiță creștinată↑ (La Măruță, 21.10.2013).*

În 12 situații am înregistrat o inconsecvență în folosirea diminutivului, acesta fiind în egală măsură urmat sau precedat de o formă standard, situația de comunicare și dispoziția interlocutorului fiind factori care influențează variația lexicală.

În continuare vom analiza o situație deosebită, care demonstrează că apariția diminutivului în vorbirea aceleiași persoane depinde de context și de relația dintre participanți. În (12a), în timp ce filmează, A discută cu fiul său despre un câine prezent în momentul desfășurării dialogului. Replica lui A este adresată unui copil, diminutivul fiind folosit cu scopul de a stimula afecțiunea copilului pentru animal. Ulterior câinele îl atacă pe băiat, filmarea fiind prezentată în emisiune, iar A, bărbat, persoană publică, discută despre cele întâmplate cu alți invitați (12b). B îl consideră vinovat de cele întâmplate pe copilul lui A, și nu câinele, iar A consideră acest enunț un act amenințător. Diminutivul nu mai are un context prielnic de apariție, întrucât interacțiunea este una polemică, în contradictoriu:

(12a) A: uite↑ *dă din codiță*↓ înseamnă că s-a bucurat↓ (câinele n.n.)

(12b) B: călin↓ recunoaște că l-a [agresat↓ (băiatul pe câine n.n.)

A: [cu ce anume? avem aici imagini↓

+ B: [(xxx)

A: a vorbit cu el↓ uite↓ ((imită)) câinele dădea din *coadă*↓ <_R nu↓ nu↓ nu↓> dacă dumneavoastră n-ați văzut↓ (Acces direct, 25.09.2013).

Putem spune că atât în intervenția unei femei, cât și în intervenția unui bărbat o formă diminutivală selectată este de cele mai multe ori o alegere conștientă și intenționată, cu atât mai mult cu cât remarcăm că predomină o consecvență în folosirea diminutivului la nivel individual.

3.2. Apariția diminutivelor la nivelul schimbului de replici

3.2.1. Diminutivul inițiat de o femeie

Am inventariat 40 de situații în care diminutivul este inițiat de o femeie. Menționăm că am luat în considerare doar situațiile în care diminutivul produce o reacție în intervenția interlocutorului, acesta din urmă folosind fie forma diminutivală, fie forma standard sau un alt element lexical, de obicei, un pronume personal. De cele mai multe ori diminutivul este preluat atât de interlocutorul femeie – 13 situații (13), cât și de interlocutorul bărbat – 12 situații (14), având de-a face cu heterorepetiții. În (13) repetarea formei diminutive este o formă de acord, de solidaritate cu interlocutorul, iar în (14) repetarea diminutivului este folosită cu scopul de a reformula afirmația din replica precedentă, de a o contesta prin aducerea argumentului universalității:

(13) A: așaDAR↑ uitați-vă bine la această *rochiță* ro:z, așa:::

B: este o *rochiță* de prințesă↑#

A: o *rochiță* de prințesă.

+ B: pe care o găsiți în magazinul nostru din băneasa↓ pe care tocmai l-am deschis în acest /uichend/. (Acces direct, 2.09.2013);

(14) A: de ce oare nu vrem noi să învățăm de la aceste necuvântătoare? de ce OAre nu învățăm

noi de la o *cățelușă* care are pui că e-n stare de ORce pentru a-și apăra puii.: #

B: <_f de ce vorbești despre o **cățelușă** care are pui și își apără puii?> abSOlut orice specie de pe pământul ăsta își apără puii↓ și o mamă își apără copiii↑ (Acces direct, 10.09.2013).

Diminutivul nu este preluat de interlocutorul femeie în 6 situații. În exemplul ales de noi emițătorul folosește diminutivul pentru a-și manifesta afecțiunea față de un animal prezent în locul desfășurării dialogului. Din partea interlocutorului observăm o ezitare în alegerea formei, inițial cuvântul este neterminat, însă repetarea structurii se face prin apelul la forma standard. Forma standard este aleasă întrucât emițătorul nu se referă la un referent anume, ci la întreaga clasă ce prezintă trăsături identice. De asemenea, prin alegerea formei standard interlocutorul femeie dorește să imprime enunțului un caracter serios prin oferirea unor informații ce provin dintr-o sursă scrisă:

- (15) A: și astăzi avem alături de noi **broscuța testoașă** care: să ne aVERTizeze dacă se întâmplă
ceva sau nu↓ iuliana↑ a mâncat?
B: nu prea a mâncat↓ și cred că e puțin stresată.
A: AOleo↑
B: da↓
A: da' io cred că e stresată că nu e obișnuită cu luminile din platou↓ cu atâtea voci↓ cu muzică↓
B: da. și probabil că î: io am citit despre: **bro-** despre **broască testoașă** și am văzut că este <_R foarte foarte> sensibilă și dacă simte că vine vreun cutremur așa↓ e mai neliniștită. (Acces direct, 10.10.2013)

Diminutivul nu este preluat de interlocutorul bărbat în 9 situații. Raportarea la forma diminutivală depinde de diverși factori, printre care tema conversației, contextul, relația dintre participanți. Nu trebuie neglijată preferința individuală a interlocutorilor în alegerea formei diminutive, așa cum observăm în (16):

- (16) A: HAI să ne mutăm un pic ș-aici↓ faci și **mămăliguță**?
B: DA↑
C: cornel face **mămăligă**
B: IEU la tochitură fac și-o **mămăliguță**↓ DA↑ (Acces direct, 21.10.2013)

Precizăm că în emisiunea de unde este preluată această secvență conversațională a fost organizat un concurs de gătit între mai multe echipe formate din persoane publice. Moderatoarea emisiunii trece pe la fiecare echipă care își prezintă rețeta și pașii care au fost sau vor fi făcuți. Întrebarea pusă de A (moderatoarea) conține o formă diminutivală și declanșează două enunțuri paralele aparținând unor interlocutori diferiți, ambii de gen masculin. Chiar dacă enunțurile au un conținut informativ asemănător, remarcăm că în același context forma diminutivală nu este preluată decât de un singur interlocutor. Prin urmare, considerăm că preferințele individuale, anumite trăsături de personalitate și dispoziția au un rol important în selectarea formei diminutive.

3.2.2. Diminutivul inițiat de un bărbat

Analizând același tip de situații în care diminutivul inițiat de un participant la conversație produce o reacție de acceptare sau respingere (indirectă, prin folosirea unei alte

forme, de obicei forma standard) din partea interlocutorului, am inventariat un număr de 28 de cazuri în care diminutivul este inițiat de un bărbat. De cele mai multe ori forma propusă de emițătorul bărbat este preluată de interlocutorul femeie – 15 situații de heterorepetiție. Situațiile sunt diverse, însă am ales un exemplu (17) în care forma diminutivală este inițiată de moderatorul bărbat și preluată de interlocutorul femeie cu scopul de a contrazice afirmația acestuia. Pronunțarea formei diminutive cu intonație rejectivă și înaltă, dar și folosirea actelor de vorbire expresive sunt modalități prin care B contestă spusele lui A:

- (17) A: <_Zștefan stan era mai **cumințel** așA↓> (decât actualul iubit n.n.)
 B: <_{I, F} mai **CUMINȚE:L**? FErească bunul dumneze:::u## DOA:::mne:::↑> îți zic io că nu se vede↓ lumea nu știe. (La Măruță, 18.10.2013).

Inițiat de un bărbat, diminutivul este preluat de un alt interlocutor bărbat în intervenția sa în 7 situații. Această heterorepetiție este folosită cu scopul de a asigura coeziunea textuală dar și din comoditate, întrucât alegerea unei alte forme presupune o ușoară selecție. Întrucât formele diminutive nu reprezintă inovații lexicale, ci sunt destul de comune în limba standard observăm o folosire frecventă a acestora în următorul schimb de replici. A, moderatorul emisiunii, discută cu B, cântăreț, despre un subiect sensibil pentru acesta din urmă. Răspunsul acestuia este negativ, dedus în mod indirect, fiind folosite strategii ale vagului. Pentru a înțelege mesajul lui B este necesară cunoașterea statutului participanților, faptul că A nu are aptitudini muzicale, B pornind de la premisa că acesta nu va cânta niciodată o piesă singur:

- (18) A: te vedem vreodată **ginerică**?
 B: **ginerică**? <_ZDA↓ sigur că da↓> ### ((râde)) când oi cânta tu o piesă SINGu:r
 A: da↓
 +B: înțelegi↓ atunci ieu **ginerică**. deci::
 A: facem așa↓ (cei doi dau mâna)) deci tu o să fii **ginerică**↓
 B: exact
 +A: iar ieu o să fii cel care va cânta la nunta ta. (La Măruță, 7.10.2013).

Interesantă este și situația din (19), unde diminutivul este inițiat de un bărbat cu scopul corectării interlocutorului. Locutorul A integrează în intervenția sa o presupusă vorbire directă atribuită unei persoane de gen feminin, sintagma *băiatul ăsta* referindu-se la interlocutorul B. Folosirea formei standard de către A corespunde realității însă este resimțită de B ca un act amenințător la adresa sa, prin urmare acesta îl întrerupe și propune o formă diminutivală văzută ca un atenuator. Aceasta este acceptată și repetată de A pentru a nu deteriora relația cu B, dar și pentru a accentua faptul că a înțeles semnalul transmis de B. Acceptarea diminutivului, cât și recunoașterea inadecvării formei lexicale – *am greșit* – sunt formulele reparatoare la care apelează A:

- (19) A: dacă ea ar fi speculat și ar fi spus↓# uiTE↑ io sînt într-o relație deschisă cu cătălin
 botezatu↓ cătălin↓ iartă-mă↓am greșit↓ uite îmi place de băiatu' ăsta că are burtă, e tuns [așa ca^L
 B: [**burtică**, **burtică** am ((se ține cu mâinile de burtă))
 A: **burtică**↓ <_R **burtică**↓ **burfitică**> ((râde))

B: [burtălău↓ **burtică** așa↓

+A: e tuns așa ca stoian↓ am greșit↑ asta e↓ (La Măruță, 24.10.2013).

Am inventariat 4 cazuri în care diminutivul nu este preluat de interlocutorul femeie și 2 cazuri în care diminutivul nu este preluat de interlocutorul bărbat. În (20) situația comunicativă este una conflictuală, între A (masculin) și B (feminin) existând un dezacord, pe care C (feminin, moderator) încearcă să-l tempereze. Situația conflictuală este principala cauză pentru care B nu folosește diminutivul, acesta nefiind compatibil cu scopul comunicării. De altfel, din dorința de a interveni cu un contraargument B nu așteaptă ca A să-și termine replica, iar suprapunerea și intenția de a reține atenția sunt cauze ale apariției dezacordului (precizăm că B este o persoană cu studii doctorale), asupra căruia nu revine:

(20) A: nu↓ <_R eu v-am întrebat în principiu și dumneavoastră refuzați și acel principiu↓
[umblați cu niște

B: [care principiu?

+A: [carnetele dă::: dă (xxx)

C: vă rog↑ [VĂ ro:g↑

+B: [ăsta sunt **carnetul** CARE DEMonstreaZĂ că-i (câinele n.n.) al TĂU↑ (Acces direct, 25.09.2013).

În (21) diminutivul este folosit de B (bărbat, moderator) cu scopul de a-l corecta pe A și de a oferi o informație precisă, diminutivul nefiind preluat de A, interlocutorul bărbat. Remarcăm mărci ale ezitării în folosirea formei diminutive *cățelușă* care apare trunchiată, însă considerăm că aceasta a fost acceptată de A întrucât în locul diminutivului folosește pronumele anaforic *ea*, realizându-se astfel și o economie lingvistică:

(21) A (invitat): io vreau să știu ce-a fă[⊥] ce-a făcut câinele biancăi drăgușanu↓ mă
interesează
foarte [tare

B: [a fost prezent

+A: și care este: dă-mi[⊥] cheMĂM [și câinele aicea?

+B: [a fost o **cățelușă**

+A: cățe[⊥] nu mă↑ ea DA↓ DA cățe[⊥] o chemăm și pe ea pe canapea aicea la măruță
să ne spună ce părere a avut despre nuntă↓ MI SE pare norMAL. (La Măruță,
3.10.2013)

În general, la nivelul schimbului de replici observăm că diminutivul este de cele mai multe ori acceptat de interlocutor, fie acesta bărbat sau femeie. Considerăm că heterorepetiția diminutivului se datorează contextului informal de comunicare. Dialogul din emisiunile analizate este asemănător cu o conversație familiară, informațiile oferite de participanți, în special de invitați, sunt spontane, neelaborate, iar forma diminutivală este preluată de cele mai multe ori fără impedimente.

4. Concluzii

În urma analizei efectuate putem trage câteva concluzii în ceea ce privește diferențele de gen în uzul diminutivelor în emisiunile de divertisment. În primul rând am observat că atunci

când se discută despre copii, despre animale sau despre mâncare diminutivele sunt folosite atât de femei, cât și de bărbați. În al doilea rând autorepetiția diminutivelor apare atât în intervenția produsă de o femeie, cât și în cea produsă de un bărbat. O diferență ar fi aceea că, în momentul în care apare variația formă standard – formă diminutivală, în intervențiile unei femei diminutivul este ultima alegere lexicală în mult mai multe situații decât în intervențiile unui bărbat.

Un alt aspect ce merită semnalat este faptul că, într-o conversație, diminutivele sunt inițiate mai des de către femei. Tot femeile sunt cele care preiau mult mai des forma diminutivală atunci când aceasta este inițiată de o femeie, respectiv de un bărbat. Punctăm faptul că și bărbații pot iniția sau pot prelua o formă diminutivală. În ciuda faptului că diferențele înregistrate nu sunt spectaculoase, acestea există și demonstrează faptul că femeile folosesc formele diminutive într-o măsură mai mare decât bărbații, fiind mult mai receptive la acestea. Concluzia aceasta nu anulează rezultatul cercetării noastre anterioare, dar nici alte cercetări românești.

Nu am întâlnit situația în care o anumită formă diminutivală să fie respinsă categoric de interlocutori, din contră, datorită contextului informal, emisiunile de divertisment reprezintă un mediu prielnic de apariție a diminutivelor. Așa cum am văzut, diminutivele sunt autorepetate sau heterorepetate având diferite intenții comunicative, cum ar fi: marcarea atenuării sau a intensificării prin progresie, marcarea acordului sau a dezacordului, sublinierea unei reformulări sau a unei rectificări, stabilirea coeziunii în cadrul interacțiunii, marcarea familiarității. Însă diminutivele nu sunt întotdeauna preluate de interlocutor, printre cauzele nepreluării numărându-se relația conflictuală dintre participanții la conversație, păstrarea unui ton serios, schimbarea temei de discuție, preferința individuală sau dorința de economie lingvistică, de varietate sau de concizie.

BIBLIOGRAFIE

- Coates, Jennifer, 1987, *Women, men and language. A sociolinguistic account of sex differences in language*, London & New York, Longman.
- Coates, Jennifer, Deborah Cameron (ed.), 1988, *Women in their speech communities. New perspectives on language and sex*, London & New York, Longman.
- Dragomir, Otilia, Mihaela Miroiu, 2002, *Lexicon feminist*, Iași, Polirom.
- González, García, Javier, Maria Luisa Coronado González, 1989, „Qué lengua enseñamos a nuestros alumnos extranjeros? Algunas peculiaridades del lenguaje femenino”, în *El Español como Lengua Extranjera: Aspectos Generales*, Granada, Universidad de Granada, 119–128.
- Guțu Romalo, Valeria (coord.), 2008, *Gramatica limbii române (GALR)*, vol al II-lea, București, Editura Academiei Române.
- Hasselrot, Bengt, 1957, *Études sur la formation diminutive dans les langues romanes*, Uppsala, Wiesbaden.
- Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana (coord.), 2002, *Interacțiunea verbală în limba română actuală. Corpus (selectiv). Schiță de tipologie (IVLRA)*, București, Editura Universității din București.
- Lüder, Elsa, 1995, *Procedee de gradație lingvistică* (trad. rom.), Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”.
- Maier, Natașa-Delia, 2010, *Diferențe de gen în interacțiunea verbală*, Teză de doctorat, Universitatea din București, coord. prof. univ. dr. Liliana Ionescu-Ruxăndoiu.

- Makri-Tsilipakou, Marianthi „Greek diminutive use problematized: gender, culture and common sense”, în *Discourse & Society*, 14 (6), 2003, p. 699–726.
- Pasti, Vladimir, 2003, *Ultima inegalitate. Relațiile de gen din România*, Iași, Polirom.
- Pease Allan, Barbara Pease, 2001, *De ce bărbații se uită la meci și femeile se uită în oglindă* (trad. rom.), București, Curtea Veche Publishing [1999].
- Rovența-Frumușani, Daniela, 2012, *Analiza discursului – ipoteze și ipostaze*, București, Tritonic.
- Tannen, Deborah, 1990, *You just don't understand*, New York, Ballantine Books.
- Troneci, Oana-Corina, 2012, *Presa feminină românească – o abordare pragmalingvistică*, Teză de doctorat, Universitatea din București, coord. prof. univ. dr. Adriana Stoichițoiu-Ichim.
- Tudose, Cerasela, 2005, *Gen și personalitate. Psihologie feminină și psihologie masculină*, București, Tritonic.

GENDER DIFFERENCES IN THE USE OF DIMINUTIVES IN ROMANIAN ENTERTAINMENT SHOWS

(Abstract)

The aim of this article is to identify some gender differences in the use of diminutives combining qualitative and quantitative methods. The material analyzed in the present study contains 128 hours of recent Romanian entertainment shows. After some theoretical considerations regarding gender studies in the first part, I dedicate the second part to corpus analysis.

I have investigated the occurrence of diminutives in women's and men's speaking turns, but also in talk exchanges. Despite the fact that the differences are not significant, the results led us to the conclusion that women are more receptive to the diminutive forms, even though, according to the corpus, men also often use diminutives in their spoken conversation.

I have also observed that there is a strong relationship between the use of diminutives and the context, which means that speakers tend to use or to avoid diminutives in their speech according to their communicative intentions, such as: marking an agreement or a disagreement, an attenuation or an intensification, highlighting a reformulation or a rectification, establishing cohesion and familiarity, marking variety or brevity, etc.